

Napsali Pavel Eisner a Jan Franz

(E*forum, 09. 10. 2024)

Coby předznamenání chystaného a – bohdá brzkého – vydání Čtení o F. Kafkovi v rámci naší řady Antologie zpřístupňujeme nyní takto dvojici textů, jež součástí Čtení nebudou. Jde předně o článek Francis Jackdaw (in Blok 1, 1931 /na obálce 1936/, č. 2, /únor/, s. 45–47), jímž Pavel Eisner počátkem roku 1931 kriticky, ba sarkasticky nahlédl počátek stav českojazyčné zprostředkovanosti Kafkova díla („Walpole“ v jeho textu se patrně rovná Hugh Walpoleovi, zmiňovaný překlad byl prací manželů Muirových, vyšel r. 1930 v New Yorku, s doslovem M. Broda) a mj. tu ne právě s úctou zmínil podniky staroříšské – za což si vysloužil ironickou invektivu od Jana Franze (ve Tvaru, v březnu t. r., též in J. F.: Eseje, kritiky, dopisy, eds. M. Doležal a L. Bartoňová. Praha: Triáda, 2006, s. 89–90; ve finále glosy ponecháváme „gideových“, podržuje tak možnost, že jde o spřežku jména Gide a slova „ideový“). V Eisnerově případě jde o jednu z raných reflexí Kafkova zjevu, své první komentáře v tom směru nicméně publikoval už o něco dříve. V glose Zu einem Kulturkuriosum (in Prager Presse, srpen 1930) se rozhořčil nad tím, jak je „kulturní establišment“ – oslněný „gigoly světové literatury“ – slepý k „absolutní velikosti, která vyrostla z domácí země“, z prostředí „slovansko-německo-židovské Prahy“; téhož roku v knize Milenky. Německý básník a česká žena psal o „velkém Franzi Kafkovi“ jako „geniálním pražském básníku“. V jiné z glos otištěných v Prager Presse Eisner avizoval: „Českým vydáním románu Proces vstoupí Franz Kafka do další jazykové a kulturní sféry své vlasti“ (říjen 1930), pasáž z Procesu (Im Veitsdom) ostatně zařadil do čítanky Landsleute. Deutsche Prosa aus der Čechoslovakei von Adalbert Stifter bis Franz Werfel (1930) a také ve Výboru z krásné prózy československé. Němci v českých zemích (1931) v souvislosti s Procesem Kafku traktoval jako „mučedníka svědomí“: „Z leptavé dialektiky zpola talmudické, zpola jezuitské, klene dikcí nesmírné heroické ukázněnosti, jejíž spěšový hlas přichází od Stiftra, tragédie mystické viny, právě té viny, kterou tak dobře znal Otokar Březina, rozprává soudní pře před neviditelnými soudními senáty, u nichž každý pokus o ospravedlnění je jen hlubším zabředáním do tajemné viny. Jen z Prahy, té Prahy, jak ji prožívá pražský německý básník, mohly vyrůst románové a novelistické martyrologie Franze Kafky, německého Dostojevského, zbaveného všeho rmutu tělesných vražd; jen odtud mohla vzejít neslýchaná asketická horoucnost, jež znala jen konfesi a zpověď a nedbala jejích literárních osudů“ (s. 12–13; pro výbor Eisner přeložil právě zmíněnou část Procesu – nadepsánu V chrámě svatovítském, avizuje: „Román Hrdelní pře od Fr. Kafky vyjde v nakladatelství Sfinx“; jak známo, na vydání překladu ve třicátých letech už nedošlo). Na Franzova glosu Eisner ovšem – zdá se – nijak nereagoval.

Francis Jackdaw

Pavel Eisner

Nový anglický autor, a to neobyčejné ráže. Vyšel jeho román *The Castle* a Walpole o něm napsal, že je to nejmohutnější a nejúžasnější kniha anglického knižního roku. Walpole je zajisté někdo a nebere slovo nadarmo. A všechno, co o té knize vím, potvrzuje mi, že Walpole nepřehání.

Ten *Zámek* má asi na půltisíce tiskových stran a je přec nedopsaným torzem. Zvláštního děje se nedobereš. Do vsi pod zámek přijde geometr a chce se hlásit u zámeckého pána, jenž ho povolal do svých služeb. Trvá to pět set stran, než se geometr dostane do zámku - ne tak: on se tam nedostane. Neboť ukáže se, že tu bylo malé nedorozumění, když ten muž se domníval, že je povolán a dosazen do úřadu; ale ovšem se mu dostane ze zámku zprávy, že přišel-li už, může zůstat, ovšem v podzámčí, a jak si zařídí své věci, bude jeho věci; a na tu věc a na ty věci, na jednání s lidmi ve vsi a se zámeckým úřednictvem padne půltisíce stránek.

Můžete si představit, že by to byl román? A to dokonce román bez psychologie, bez folklóru, bez psychoanalýzy, bez encyklopedických exkurzů od vegetarismu do gandhismu, od pětiletky do meliorace Sahary? A že je to napínavé, až nervy a hlava hrozí se rozpuknout a vzít na ten výlet hned také duši a srdce?

Náhoda přede se dál, a tak tedy znám od Francise Jackdawa i jiné věci, o kterých se mohl Walpole rozepsat stejným právem. Například román, jehož název je *Hrdelní pře*. Zase takové nic. Bankovní prokurista dostane jednoho dne zprávu, že je obžalován. Kým? U koho? Z čeho? Nedoví se. Nemusí do vyšetřovací vazby, zůstane na svobodě, veď si, panečku, svou při, jak za dobré uznáš. Před kým? Nu, před kým jiným než před soudním dvorem! S tím je však potíž. Podaří se sice navázati styky se soudními funkcionáři a obhájci, ale kdyby jen člověk věděl, že to jsou ti praví.

A soudů je mnoho, a jak už bývá ve starých kapitálách, jsou rozlehlé po nájemních domech, oddělení sem, oddělení tam, náročné schody a roztodivné informace. A pře se táhne a rozhodnutí nepřichází. Snad je rozsudek právě v tom in suspenso. Nebo je ortel již vyneseno a nutno apelovat. Apelovat možno napořád, podnikat intervence, posílat prostředníky a přímlovčí. Ale je vůbec radno odvolávati se k vyšší instanci? Bůh sám ví; jen tolik se zdá, že každým odvoláním, každým slovem obhajoby roste beznadějnost té kauzy. Už je to kausa životní, už tušíš, že tě přežije. A přežije.

Takových knih napsal Francis Jackdaw několik a jeho malé prózy mají zase jen obsahy toho druhu. Abych nemluvil déle v záhadách: znalci tohoto životního díla říkají už po léta, že vedle něho je Maurois inteligentní průmyslník, Thomas Mann hodný profesor humanistických věd a Joyce bodrý majitel kolotoče s orkestrionovou hudbou. Že není dnes knih, v nichž Bůh byl stále tak na dosah ruky se svou všudypřítomností a svým

neúprosným milosrdenstvím. Že nebyla dosud knižně do takových mezí prožita tragédie solipsismu a že první a poslední věci člověkovy neobracel nikdo v rozžhavených dlaních tak mučenicky jako Francis Jackdaw. Že ta próza, jejíž vnějšek je tesaný mramor, má pod sebou vařící lávu zoufalství, člověkovu hrůzu z času, ze sebe, z bližního, ze světa, z konce, z mystické viny početí a jsočnosti, z Boha; a že žádná není naplněna takovou jedinou vášnivou, posedlou, šílenou touhou po Bohu. Že to celé je neslýchané, něco, co čteno mnohými a mnohými prožito, učinilo by vzduch této planety nedýchatelným a zastavilo by život na zemi. Že to není menší než Dostojevskij, ale ovšem bez mordů.

Znalci vysvětlují jedinečnost toho díla mj. takto: Francis Jackdaw, jenž je již několik let mrtev - zemřel velice mlád, jak jinak nebylo myslitelné po takovém díle, jež páčil, ničil a zahlazoval v rukopisech a jehož zachráněné části vyšly a vycházejí proti jeho vůli - byl po předcích prokazatelně mongolského původu. Rodina žila po staletí v Irsku; tam v irsko-anglickém prostředí srazily se tři složky: mongolská propastnost introspekce, anglická zarytá metodičnost a irská plápolavá lačnost. K tomu ještě prastarý pohádkový Dublin - znalci tvrdí, že bez Dublinu byl by Francis Jackdaw nemyslitelný a že z rodného města převzal mnohem víc než tu katedrálu, v níž se rozhoduje prokuristův osud v *Hrdelní při*, a než ty dublinské půdy, na nichž zasedají ty úžasné soudní dvory.

Buď tomu tak či jinak - autor tak nesrovnatelný neměl by české literatuře zůstatí utajen. Odvolávám se znovu na Walpole a беру také pro svou osobu každou odpovědnost na sebe. Je to krásná příležitost pro snaživé překladatele z angličtiny. Jackdawův jazyk je sice záludný, ale veskrze srozumitelný, úsporný, překladatel vystačí téměř s kapesním slovníkem a naučného nepotřebuje vůbec.

Ale bojím se, že čeští anglisté přec jen nepochodí:

Francis Jackdaw nejmenuje se Francis Jackdaw. Nutno též dosaditi místo „mongolský“ slovo „židovský“, místo „irský“ slovo „český“, místo „anglický“ slovo „německý“; a místo Dublinu se spokojte Prahou. Ten Walpole zůstane, je se svým výrokem doslovný. Ale Francis Jackdaw sám jmenuje se Franz Kafka, a Walpole mluvil o překladu do angličtiny. Je to náš německý autor, Pražák. Česky vyšly z něho dosud nepatrné drobnosti a pak v zapadlé edici, o níž nikdo neštěk, románová novela *Proměna. Hrdelní při* vydá na podzim B. Janda, chvála mu za to. Ale je tu celé ostatní dílo, jež v souboru vychází právě u Kiepenheuera. Čeští nakladatelé, nevěřte mně, nýbrž Walpolovi, a hlase se o nejmohutnější knihu anglického knižního roku u věrného správce Kafkaova díla Maxe Broda, Praha II., Panská 12.

*

[Pan Pavel Eisner]

Jan Franz [šifra jfz.]

Pan Pavel Eisner napsal do 2. čísla *Bloku* článek o Franzi Kafkovi formou jako obvykle vtipně na sebe upozorňující, což by nám tolik nevadilo, neboť jsme tomu u p. Eisnera zvyklí, ale pozastavili jsme se u těchto vět: »Česky vyšly z něho dosud nepatrné drobnosti a pak v zapadlé edici, o níž nikdo neštek, románová novela *Proměna. Hrdelní* při vydá na podzim B. Janda a chvála mu za to.“ Touto zapadlou edicí, o níž nikdo neštek, je staroříšské *Dobré dílo*, kde jako 97. svazek vyšlo v květnu 1929 šestero mistrovských konfigurací Otty Coesterera k *Proměně*, jejíž český překlad s novými kresbami vyšel v červenci téhož roku jako svazek 99. Řada drobnosti byla otištěna v *Arších* a pravděpodobně byli by ve Staré Říši přeložili už celé dílo Kafkovo, kdyby tu byly prostředky, za něž díky B. Jandovi. V *Pyramidě* dostane se Kafkovi nadto skvělého sousedství, jaké postihlo už několik dobrých děl jiných, v p. Horstovi, Norovi, Krejčím, Vachkovi, Koptovi a jiných prozaických veličinách. Nemůžeme chtít na pana Eisnerovi, aby jeho objevitelská činnost šla tak daleko, aby porušil tajnou dohodu usnesenou *conspiration du silence*, ale psát o *Dobré díle* jako o zapadlé věci, to se přičítá i zásluhám, jež byly Staré Říši jménem české kultury přiznány jako odbytné obcí československých bibliofilů. Kdyby byl pan Eisner napsal alespoň kuriózní edice, mohlo být učiněno spravedlnosti žádost. Bojíme se však, že vydavatelé a účastníci této edice porozumějí Kafkovi a ocení jeho dílo, tento „duše disonanční hvizd“, o něco lépe než znalci ať literární, či psychoanalytičtí, ba dokonce i než sám p. Eisner, jenž, bojíme se rovněž, přes všechnu dobrou vůli mohl by Kafku maličko diskreditovati, jako se mu to již stalo několikrát. Zdá se, že ne nadarmo svedl Anděl Konkordancí všechny, mimo jednu výjimku, účastníky tohoto 2. *Bloku*, pokud jsou za to odpovědny, pod egidu gideových penězokazů.

www.ipsl.cz